

10. Дідух Я.П. Енергетичні проблеми екосистем і забезпечення сталого розвитку України. / Я.П. Дідух // Вісн.Напн України. – 2007. – №4. – С.3-12.
11. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. / В.Г. Андрійчук. – К.:КНЕУ, 2004. –624с.
12. Воронович З. Продовольчу кризу можуть зупинити тільки Україна, Росія та Казахстан? / З. Воронович // Високий замок. – 2009. – №5.
13. Штефан Л.Б. : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Людмила Борисівна Штефан; НАН України; Інститут економіки. — К., 2003;
14. Кононенко М.П. Техніко-технологічні напрями підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва. / М.П. Кононенко // Економіка АПК. –2008. – №8. –С.67-74.
15. Колісник Т. Паливо селянам не дістанеться, бо в Україні досі не визначено, хто є сільгоспвиробником.[<http://www.ukragroportal.com>].
16. Муравський А. “Імпортні” ціни на наші продукти/ А. Муравський // Українська правда. – 2008.
17. Іваненко Л. Енергозберігаючий обробіток ґрунту/Л. Іваненко // Агроном . –2007. – №2. – С.162-164.
18. Танчик С.П. No-till і не тільки. Сучасні системи землеробства./ С.П. Танчик. – К.: Юнівест Медіа. – 2009. – 160с.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

***КОЛІНЬКО А.С., * МАГІСТРАНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Агропромисловий комплекс України - потужний сегмент виробництва, що значною мірою визначає соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, забезпечення держави продуктами харчування та відповідною сировиною. Даний сектор економіки об'єднує велику кількість галузей, що економічно, технологічно та організаційно взаємопов'язані між собою.

Серед галузей агропромислового комплексу України найважливішою є зернове господарство. Це основа всього сільськогосподарського виробництва. Зернове господарство країни формує продовольчий фонд, забезпечує тваринництво фуражним зерном, створює резервні державні запаси зерна, формує певну частку експорту на зарубіжні ринки.

---

* Науковий керівник – Зайка С.О., ст. викладач

Зерновий комплекс входить в агропромисловий комплекс як підкомплекс, і включає в себе машинобудівні заводи, що забезпечують комплекс засобами виробництва та засобами праці; хімічні заводи, що постачають хімічні компоненти, необхідні для неперервного технологічного циклу; безпосередньо галузі сільського виробництва, що вирощують зернові культури: пшеницю, ячмінь, просо, рис, овес, гречку, рапс, сою. В Україні ці культури складають основу зернового виробництва. Транспортування, зберігання, переробка, реалізація продукції зернового комплексу, науково-дослідницьке забезпечення є важливими і необхідними умовами функціонування та розвитку зернового комплексу.

Перспективи розвитку основної ланки агропромислового комплексу – зернового господарства – забезпечені тими заходами, що будуть негайно застосовані щодо поліпшення загального стану фінансування та забезпечення необхідною сировиною та транспортними засобами даного сектору сільського господарства країни.

За умов дотримання оптимальних параметрів посіву зернових культур та раціонального розміщення їх після попередників, урожайність зернових у цілому буде залежати від співвідношення у групі різних за біологічними і агротехнічними властивостями вирощування культур. За узагальненими даними досліджень у різних ґрунтово-кліматичних умовах України, оптимальний рівень насичення сівозмін зернових, беручи до уваги і необхідність у вирощуванні інших культур (технічних, кормових) у Степу та Лісостепу становить до 60 % (30 % озимої пшениці, 30 % ярих зернових, бобових, кукурудзи), на Поліссі – до 50-55 % (30-35 % озимих і 20 % ярих зернових, бобових, кукурудзи).

Збільшення питомої ваги у сівозміні однієї культури або групи культур, близьких за біологічними властивостями, понад оптимальні параметри призводить до помітного зниження їхньої продуктивності. Це пояснюється зменшенням площі кращих попередників, скорочення строків повернення культури на колишнє місце вирощування, у зв'язку з чим погіршується стан ґранту і посівів. За даними Кіровоградської державної сільськогосподарської дослідної станції, при насиченні сівозмін озимої пшениці від 10-50 % середня врожайність зерна у сприятливій за кількості вологи роки знижувалася на 8,7 центнера за гектар (з 48,4 до 39,7), а в посушливій 7,8 (з 40,1 до 39,7).

Про зниження ефективності виробництва зернових культур при надмірній її концентрації свідчить досвід багатьох господарств Вінницької, Сумської, Дніпропетровської та інших областей України. Однак і надзвичайно вузька спеціалізація, особливо у виробництві зерна, неефективна. Це пояснюється тим, що для виробництва зернових культур потрібні певні умови. Так, колосові зернові культури необхідно розміщувати у сівозмiнах після пару, бобових, просапних, багаторічних трав. На полях з колосовими попередниками, після яких висівають озиму пшеницю більш ніж два роки підряд, різко знижується її врожайність через розвиток шкідників та хвороб. Це не дає змоги сконцентрувати посівні площі озимої пшениці у сприятливих для її вирощування районах, незважаючи на те, що вона, значною мірою по своїй врожайності перевищує урожайність ярих колосових культур. Тому необхідно науково-обґрунтувати чергування зернових культур у сівозмiнах.

Особлива роль, яка впливає на родючість зернових культур відводиться саме землі, як головному засобу сільськогосподарського виробництва. Також важливим є комплекс природних та економічних умов підвищення родючості зернових. Нерівномірність же використання трудових ресурсів і основних виробничих фондів, а також інших факторів, викликають необхідність більш доцільно поєднувати галузі, а також раціонально добирати культури і сорти, аби досягти запланованого результату.

У господарствах, які мають надмірні площі колосових культур у сівозмiнах, можливе зниження ефективності виробництва озимої пшениці, якщо колосові були її попередниками більш ніж два роки. При надлишках вологи, високої вологості повітря та при незбалансованому азотному живленні, посіви озимої пшениці можуть постраждати від масового ушкодження листовими хворобами, що знижує врожайність на 25-30 %. Крім погіршення санітарного стану полів, перенасичення сівозмiн озимої пшениці обумовлює розміщення її після просапних попередників, а отже, посів проводиться у гірші агропромислові строки.

За умов прискореного розвитку хвороб та шкідників при порушенні сівозмiн, строків посіву та незбалансованому застосуванні мінеральних добрив необхідне масове використання пестицидів, однак це веде до непередбачених екологічних наслідків. Коли врахувати, що в Україні від 20-30 % посівів зернових культур знаходяться у санітарно-охоронних зонах (поблизу жилих селищ, тваринницьких ферм, водойм, водних джерел та ін.), де застосування хімічних засобів захисту

різко обмежене або заборонене, подальше вирощування зерна в цих зонах можливе лише в разі запровадження комплексної системи агротехнічних та біологічних засобів захисту зернових культур від шкідників, хвороб та бур'янів, а також проведення відповідних організаційно-господарських заходів.

Найважливішими напрямками інтенсифікації виробництва зерна є широке використання досягнення генетики і біотехнології, селекції і насінництва, виведення та впровадження нових сортів та гібридів рослин, що характеризується підвищеною стійкістю до засухи, несприятливостю до хвороб, більш високою потенційною врожайністю порівняно з їхніми попередниками, підвищеним вмістом у зерні біологічно активних речовин, які становлять особливу цінність як для харчування людини, так і для скота.

Основне виробництво продовольчого зерна озимої пшениці і надалі буде концентруватись в степовій та лісостеповій зонах, де природні умови сприяють вирощування зерна високої якості. Обсяги виробництва пшениці в Поліссі мають визначатися внутрішніми потребами регіону та країни. Передбачається на півдні степової зони та в господарствах Автономної Республіки Крим створення зони товарного виробництва твердої озимої пшениці, де щорічно виробляється до 300-350 тис. т зерна. Це дасть змогу забезпечити цією сировиною вітчизняну макаронну та круп'яну промисловість. Значна частина цього зерна може бути реалізована на світовому ринку.

За експертними оцінками Україна може збирати щорічно не менш 1 тони зернових на чоловіка. Такий врожай був зафіксований лише один раз – в 1989 році. Після цього спостерігався постійний спад виробництва зернових.

Літо 2010 року було особливо несприятливим для всіх зернових культур. Температура повітря досягала майже 45 градусів, температура ґрунту прогрівалася майже до 40 градусів. Деякі бур'яни, які пристосовані до таких умов не давали спокою зерновим культурам в їх розвитку. Це і спричинило те, що деякі підприємства України постраждали від нестачі зерна. Почалося значне подорожчання на ринках зернових культур, значно підвищились ціни на продукти переробки, а саме круп'яні вироби, мука, хлібобулочні вироби. Таким чином ми бачимо, що посушливі умови негативно впливають на зернові культури.

Для відновлення росту збору зернових потрібно, на нашу думку, провести комплекс заходів, перш за все економічного та організаційного характеру:

1. Пониження рівня цін на фінансові ресурси та надання можливості ліквідувати диспаритет цін.

2. Земля повинна стати товаром та є предметом залога при фінансуванні конкретного підприємства.

3. Повинно впровадити рівність всіх форм власності та законодавчо це задекларувати.

4. Створення умов для конкуренції в галузі.

5. Впровадження економічно-обґрунтованої державної підтримки підприємств як зернового господарства, так і агропромислового комплексу взагалі.

Слід підкреслити, що ці заходи можуть допомогти подолати кризу, що склалась в аграрному секторі країни.

Література.

1. Заставний Ф. Д. Географія України. – Львів : видавництво “Світ”, 1997

2. Качан Е. Розміщення продуктивних сил України. – К., 1997

3. Ковалевський О. А. Розміщення продуктивних сил: підручник. – К.: Т-во “Знання”, 1998. – 546 с.

4. Коломійцев В. Структурна трансформація промислового комплексу України. – Київ, 1998

5. Крючков В. Г. Зерновое хозяйство : территориальная организация и эффективность производства. – Москва, 1990

6. Лисецький А. Стратегічні проблеми зерно-промислового комплексу України // Економіка України. – 1997. – №5

7. Луканьов І. Невикористані резерви збільшення виробництва зерна і шляхи його вдосконалення // Економіка України. – 1998. – №10

8. Грідін О.В. Стан та найближчі перспективи розвитку зернопродуктового підкомплексу Харківського регіону / О.В. Грідін // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2008. – Вип. 70. – С. 64-69.

9. Грідін О.В. Сучасний стан та динаміка розвитку світового ринку зерна: матеріали III Міжнародного Форуму молодих вчених [«Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи»], (15-16 травня 2008 року, м. Харків. Т. 2.) / Міністерство аграрної політики України, Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка. – Харків: ХНТУСГ. – 2008. – С. 187-188.

10. Сільське господарство України . – К.: Мін статистики України, 1996. – 201 с.

11. Ситник В. П. Економічні проблеми виробництва зерна в Україні // Економіка АПК. – 1996. – №5